

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ม
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ม
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ ความหมายของวิปัสสนากัมมัฏฐานและสติปัฏฐาน๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๖
๒.๑.๑ ความหมายของวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๖
๒.๑.๒ อารมณ์ของวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๘
๒.๑.๓ หลักสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๑๒
๒.๑.๔ ความสำคัญเบื้องต้นในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๑๖
๒.๑.๕ องค์ประกอบของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๑๗
๒.๑.๖ ความหมายของสติปัฏฐาน๔ ในทัศนะของปราชญ์ทางศาสนา	๑๘
๒.๑.๗ กัมมัฏฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๑๙
๒.๑.๘ ความหมายของกัมมัฏฐาน	๑๙
๒.๑.๙ ความหมายของกัมมัฏฐานในทัศนะของปราชญ์ทางศาสนา	๒๐
๒.๒ วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๒๑
๒.๒.๑ ความหมายของสติปัฏฐาน ๔	๒๑
๒.๒.๒ หลักฐานของสติปัฏฐานที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆในพระไตรปิฎก	๒๕
๒.๒.๓ ขอบเขตของสติปัฏฐาน ๔	๔๕
๒.๒.๔ วิธีการปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔	๔๘

๒.๒.๕ อุปสรรคในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔	๖๐
๒.๓ จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๖๒
๒.๓.๑ จุดมุ่งหมายการพิจารณารูป-นามให้เกิดปัญญา	๖๒
๒.๓.๒ องค์ธรรมสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๖๖
๒.๓.๓ หลักธรรมแห่งการตรัสรู้ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ	๖๗
๒.๓.๔ ระดับปัญญาในวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๓ ระดับ	๗๑
๒.๓.๕ คุณค่าและอานิสงส์ของการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๗๒
๒.๓.๖ ประโยชน์ของการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานหลักสติปัฏฐาน ๔	๗๓
๒.๔ แนวทางวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๗๖
๒.๔.๑ หลักการกำหนดพิจารณา	๗๗
๒.๕ วิธีการเจริญในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๗๙
๒.๕.๑ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๘๐
๒.๕.๒ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๘๔
๒.๕.๓ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๘๕
๒.๕.๔ ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๘๗
๒.๖ สติปัฏฐาน ๔ ในชีวิตประจำวัน	๙๑
๒.๖.๑ ด้านกายภาพ	๙๑
๒.๖.๒ ด้านจิตใจ	๙๒
๒.๖.๓ ด้านปัญญา	๙๒
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๓
๒.๗.๑ ด้านกายานุปัสสนา	๙๓
๒.๗.๒ ด้านจิตตานุปัสสนา	๙๔
๒.๗.๓ ด้านเวทนานุปัสสนา	๙๖
๒.๗.๔ ด้านธัมมานุปัสสนา	๙๗
๒.๘ กรอบแนวความคิด	๙๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๐
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๐
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๐
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๒
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๓
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๙
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๙
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔	๑๑๑

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความแตกต่างใน ระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔	๑๒๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๙
บรรณานุกรม	๑๕๑
ภาคผนวก	
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๕๘
ข หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง	๑๖๐
ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	๑๖๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๓

สารบัญตาราง

ตารางที่หน้า

๓.๑	แสดงรายชื่อ ตำแหน่งและสถานที่ปฏิบัติงานของผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๐๒
๓.๒	จำนวนคำร้อยละของแบบสอบถามที่ส่งไป และได้รับกลับคืนทั้งหมด และแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์	๑๐๓
๓.๓	แสดงการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการทดสอบ	๑๐๘
๔.๑	แสดงจำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๙
๔.๒	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับศึกษาการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พุทธศาสนิกผู้เข้าร่วมการปฏิบัติธรรม วัดภักทันทะอาสาฬหารามจังหวัดชลบุรี โดยรวม ๔ ด้าน	๑๑๒
๔.๓	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พุทธศาสนิกผู้เข้าร่วมการปฏิบัติธรรมวัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ด้านกายานุปัสสนา โดยรวมทุกข้อและในแต่ละข้อ	๑๑๓
๔.๔	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พุทธศาสนิกผู้เข้าร่วมการปฏิบัติธรรม วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ด้านเวทนานุปัสสนา โดยรวมทุกข้อและในแต่ละข้อ	๑๑๔
๔.๕	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พุทธศาสนิกผู้เข้าร่วมการปฏิบัติธรรม วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ด้านจิตตานุปัสสนา โดยรวมทุกข้อและในแต่ละข้อ	๑๑๖
๔.๖	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พุทธศาสนิกผู้เข้าร่วมการปฏิบัติธรรม วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ด้านธัมมานุปัสสนา โดยรวมทุกข้อและในแต่ละข้อ	๑๑๘
๔.๗	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตามเพศ	๑๒๐
๔.๘	ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า P-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตามอายุ	๑๒๑
๔.๙	ค่าสถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่มีอายุแตกต่างกันเป็นรายคู่โดยวิธี LSD	๑๒๑

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐ ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า P-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับการ ประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตามสถานภาพ สมรส	๑๒๓
๔.๑๑ ค่าสถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนว สติปัฏฐาน ๔ ที่มีสถานภาพสมรส แตกต่างกันเป็นรายคู่โดยวิธี LSD	๑๒๔
๔.๑๒ ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า P-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับ การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตามระดับ การศึกษา	๑๒๕
๔.๑๓ ค่าสถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนว สติปัฏฐาน ๔ ที่มีการศึกษาแตกต่างกันเป็นรายคู่โดยวิธี LSD	๑๒๖
๔.๑๔ ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า P-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับ การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตาม อาชีพปัจจุบัน	๑๒๗
๔.๑๕ ค่าสถิติเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏ ฐาน ๔ ที่มีอาชีพปัจจุบันที่แตกต่างกันเป็นรายคู่โดยวิธี LSD	๑๒๘
๔.๑๖ ค่าสถิติเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า P-value ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับ การระยยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จำแนกตาม ประสบการณ์ร่วมในการปฏิบัติธรรม/ตลอด ๑ ปี	๑๓๐
๔.๑๗ ค่าสถิติเปรียบเทียบระดับการระยยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ประสบการณ์ร่วมในการปฏิบัติธรรม/ตลอด ๑ ปี ที่แตกต่างกันเป็นรายคู่โดยวิธี LSD	๑๓๐

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒-๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

๙๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. การใช้คำย่อ

พระไตรปิฎกบาลี ที่อ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจาก ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ๒๖๐๐ พระไตรปิฎกภาษาไทย อ้างอิงจาก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๖๓๙ ปกรณ์วิเสส อ้างอิงจาก ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส อรรถกถาบาลี อ้างอิงจาก ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส และ ฎีกาบาลี อ้างอิงจาก ฉบับมหาจุฬาฎีกา มีคำย่อดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลกขณธวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขณธวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรคคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทสปาติ	(ภาษาบาลี)

ขุ.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฐีสัมภิทามคคปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฐีสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก	วิภังคปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ย.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ยมก	(ภาษาไทย)

ปกรณวิเสส

วิสุทฺธิ.	(บาลี)	=	วิสุทฺธิมคคปกรณ	(ภาษาบาลี)
วิสุทฺธิ.	(ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ที.ม.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสินี	สีลกขณธวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสินี	สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มูลปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มูลปณณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มัชฌิมปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มัชฌิมปณณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.อุ.อ.	(บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	อุปริปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.อุ.อ.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี	อุปริปณณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
สั.ม.อ.	(บาลี)	=	สัญญุตตนิคาย	สารตถปกาสิน	มหาวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
สั.ม.อ.	(ไทย)	=	สังยุตตนิคาย	สารัตถปกาสินี	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.อ.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิคาย	มนโรธปุรณ	เอกกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.อ.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิคาย	มนโรธปุรณ	ทุกนิบาตอรรถ	(ภาษาไทย)
อง.ติก.อ.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิคาย	มนโรธปุรณ	ติกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.อ.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิคาย	มนโรธปุรณ	จตุกกนิบาตอรรถ	(ภาษาไทย)
อง.สตุตค.อ.	(บาลี)	=	อังกุตตรนิคาย	มนโรธปุรณ	สตุตกนิปาติอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย	ธมมปทอฏฐกถา		(ภาษาบาลี)
ขุ.อุ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี		(ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	อิติวุตตกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี	จริยาปิฎกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.อ.	(บาลี) = อภิธมฺมปิฎก ฌมฺมสังคณี	อฏฺฐสาลินีอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก ฌมมสังคณี	อฏฺฐสาลินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.อ.	(บาลี) = อภิธมฺมปิฎก วิภังค	สมฺโมหวิโนทนีอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.อ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์	สมฺโมหวิโนทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ฎีกาปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิมหาฎีกา.	(บาลี) =	ปรมตถมณฺฑลชฺสา	วิสุทฺธิมคฺคมหาฎีกา	(ภาษาบาลี)
วิสุทฺธิมหาฎีกา.	(ไทย) =	ปรมัตถมณฺฑลชฺสา	วิสุทฺธิมรรคมหาฎีกา	(ภาษาไทย)
วิภาวินี.	(บาลี) =	อภิธมฺมตถวิภาวินีฎีกา		(ภาษาบาลี)
วิภาวินี.	(ไทย) =	อภิธมมัตถวิภาวินีฎีกา		(ภาษาไทย)

ฎีกาพระสูตรต้นปิฎก

อง.สตตก.ฎีกา	(บาลี)	= องคฺคตฺตรนิกาย สตตกนิปาตฎีกา	(ภาษาบาลี)
--------------	--------	--------------------------------	------------

ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.อนุฎีกา.	(บาลี) =	อภิธมฺมปิฎก วิภังคอนุฎีกา	(ภาษาบาลี)
-----------------	----------	---------------------------	------------

๒. การระบุหมายเลขและคำย่อ

การระบุหมายเลขและคำย่อพระไตรปิฎก ปกรณ์วิเสส อรรถกถา และฎีกา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขุทฺตวรรคคปาติ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๖๐๐ และทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๖๓๙